

19.3.2025

Euroopan neuvoston yleissopimus oikeudenkäyntiavustajan ammatin suojaamiseksi

Sopimuksen tausta ja valmistelu

Mahdollinen oikeudenkäyntiavustajien ammattia suojaava instrumentti on ollut Euroopan neuvostossa harkittavana jo vuodesta 2018 lähtien. Euroopan neuvoston ministerikomitean oikeudellisen yhteistyön johtokomiteassa (CDCJ) on tunnistettu ja käyty keskustelua siitä, miten merkittävä rooli oikeudenkäyntiavustajilla ja heidän ammatillisilla yhdistyksillään on oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämisessä, oikeusturvan varmistamisessa sekä ihmis- ja perusoikeuksien turvaamisessa.

Samaan aikaan avustajien turvallisuudesta on noussut huoli, kun Euroopassa on sattunut tapauksia, joissa avustajat ovat joutuneet erilaisten hyökkäysten, häirinnän, uhkailun ja jopa väkivallan kohteiksi ammattitoimintansa takia.

Alaa koskien on ei-sitovia kansainvälisiä suosituksia, mutta sitova instrumentti puuttuu.

Nykytilasta ja sitovan sopimuksen tarpeesta CDCJ tilasi konsultin toteutettavuusselvityksen, joka valmistui vuonna 2020. Sen pohjalta CDCJ asetti työryhmän luonnostelemaan sitovan yleissopimuksen. CDCJ hyväksyi työryhmän sopimusluonnoksen ja sen selitysmuistion yksimielisesti marraskuussa 2024. Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi sopimuksen lopullisesti 12.3.2025.

Sopimuksen tarkoitus ja keskeinen sisältö

Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa oikeudenkäyntiavustajien ammattikunnan suojelua ja oikeutta harjoittaa ammattia itsenäisesti, ilman syrjintää, epäasiallista häirintää tai uhkailua. Yleissopimuksella perustetaan erityinen mekanismi, asiantuntijaryhmä GRAVO, joka valvoo sopimuksen täytäntöönpanoa sopimusvaltioissa.

Yleissopimusta sovelletaan oikeudenkäyntiavustajien ja heidän ammattiyhdistystensä ammatilliseen toimintaan. Keskeistä on käsitteen ”lawyer” määrittely eli sen määrittelemisen, mitkä toimijat kuuluvat sopimuksessa turvatuun suojelun piiriin. Osapuolten tulee sopimuksen allekirjoittamisen tai ratifioimisen yhteydessä ilmoittaa Euroopan neuvoston pääsihteerille ne ammattinimikkeet, joita ”lawyer” tarkoittaa.

Postiosoite**Postadress**

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite**Besöksadress**

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin**Telefon**

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi**Fax**

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet**E-post, internet**

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Sopimus asettaa velvoitteita sopimusvaltioille. Suomen kannalta kyse ei ole sisällöltään merkittävistä uusista velvoitteista, sillä Suomen lainsäädäntö ja täällä noudatettu käytäntö vastaavat jo nyt pitkälle sopimuksen asettamia velvoitteita.

Ammatillisten yhdistysten osalta valtioiden tulee muun muassa turvata niiden itsenäisyys ja itsehallinnollisuus, taata niille oikeus edustaa avustajien intressejä sekä varmistaa, että niitä konsultoidaan ajoissa ja tehokkaasti kaikista hallituksen valmistelemista lainsäädäntömuutoksista, jotka vaikuttavat suoraan avustajien ammattitoimintaan tai ammattikunnan sääntelyyn.

Sopimusvaltioiden tulee varmistaa, että niin ammatinharjoittamisesta päättämisestä kuin kurinpidollisista toimista säädetään laissa, kriteeristöt ovat objektiivisia ja prosessit oikeudenmukaisia. Päätökset on voitava viedä puolueettoman tuomioistuimen eteen.

Keskeistä on oikeudenkäyntiavustajien ammatillisten oikeuksien kuten luottamuksellisten keskustelujen ja salassapito- ja vaitiolovelvollisuuksien turvaaminen, ilmaisunvapauden varmistaminen sekä avustajien oikeuksien turvaaminen siinä tapauksessa, että avustaja on itse vapautensa menettäneenä tai hänen ammattitoiminnassaan käyttämiin tiloihin tai laitteisiin kohdistetaan etsintää.

Yleissopimuksen täytäntöönpanon valvomiseksi asetetaan asiantuntijaryhmä GRAVO, joka voi ryhtyä toimiin siinä tapauksessa, jos se havaitsee, että jokin sopimusvaltio systemaattisesti rikko sopimusvelvoitteita tai siellä on institutionaalinen ongelma.